

Взаємовплив професійних інтересів і якості особистості в ідеальному уявленні про майбутнього спеціаліста

Корнієнко В.О., канд. істор. наук, доцент (ВДТУ)

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства відбувається активна трансформація суспільних відносин, змінюються інтереси, життєві цінності та ідеали людей. В таких перехідних умовах, коли старі орієнтири «розмиті», а нові ще досить чітко невизначені, перед вищою школою стоять складні завдання щодо якісної підготовки майбутніх спеціалістів. В реальних умовах сьогодення необхідно орієнтувати молодь на такі цінності та ідеали, котрі при будь яких соціальних змінах залишаються пріоритетними та вагомими.

Це, перш за все, високий професійний рівень майбутніх спеціалістів, який передбачає всебічний розвиток особистості, здатної до активного творчого пошуку як в суто професійній, так і в соціальній сферах. Процес формування спеціаліста з високим професійним рівнем має ряд тісно пов'язаних між собою аспектів. На думку автора — це розвиток і поглиблення професійних інтересів та удосконалення особистісних професійно важливих якостей майбутніх спеціалістів. Глибоке поєднання вказаних аспектів, на основі професійного навчання (знання, уміння, навички), наближає особистість до своєрідного ідеалу спеціаліста. Виявлення ролі і місця професійних інтересів у структурі особистості, їх значення для її поступального розвитку, дозволяє стверджувати, що інтереси виступають як особливий збуджуючий механізм діяльності людини.

Під їх впливом активізується вся психологічна сфера особистості: в процесі мислення глибше пізнається інформація, пов'язана з предметом інтересів, увага стає більш стійкою, емоції глибшими, воля — напруженішою. Процес розвитку професійних інтересів являє собою послідовний перехід від одного якісного стану до іншого, більш високого. На початку розвитку інтересів домінуючими виступають зовнішні (соціальні) фактори, і лише, коли інтереси набувають стійкого характеру, домінантними стають внутрішні, (особистісні) фактори. Ціннісні орієнтації та ідеали особистості виступають тим вузловим моментом, в якому відбувається безпосереднє поєднання особистісного і соціального аспекту інтересів. В соціальному плані йдеться про соціалізацію особистості, про її входження в конкретне професійне середовище, опанування різних ролей і функцій. В особистісному — про орієнтацію на власний поступальний розвиток, самоусвідомлення себе як суб'єкта певної професійної діяльності, створення професійного Я-образу, Я-концепції. Професійні інтереси, виступаючи

складним особистісним утворенням, включають в себе інтелектуальну діяльність, емоційні та вольові прояви.

В основі професійних інтересів знаходиться емоційне переживання привабливості об'єкту. Воно викликається окремою властивістю або ж цілим комплексом властивостей обраної професії, котрі визначаються людиною як пріоритети. Інтелектуальний компонент професійних інтересів виступає у вигляді загальної пізнавальної здатності людини, у вигляді готовності розуму до вивчення і засвоєння професії. Вольовий компонент проявляється у внутрішній мобілізації особистості при подоланні труднощів, котрі виникають при опануванні професії та безпосередній професійній діяльності. Важливість формування певних особистісних якостей завжди усвідомлювалась фахівцями, працюючими у навчально-виховній сфері. Видатний педагог А. Макаренко зазначав, що мета роботи педагогічних працівників повинна бути виражена в реальних якостях людей, котрі вийдуть із стін навчальних закладів. Професійно важливі якості як і інтереси впливають на розвиток особистості взагалі й знаходять чільне місце в її структурі. Так, підліток, опанувавши деякі правила соціального співжиття, оволодівши певними інтелектуальними якостями, все ще не може бути названий всебічно розвиненою особистістю, так як в нього немає досвіду в виробничій галузі, суспільно корисної діяльності [1].

Цей приклад свідчить про те, що наявність професійно важливих якостей збагачує людину, розширює її можливості у всіх сферах життєдіяльності. Отже, професійно важливими якостями виступають такі якості, котрі водночас забезпечують успішну професійну діяльність і сприяють повноцінному функціонуванню особистості в суспільстві.

У науковій літературі визначені якості, котрі важливі для представників всіх без винятку професій. Це працелюбність, повага до людей праці всіх професій і спеціальностей, усвідомлення необхідності працювати, уміння планувати і контролювати свою роботу, правильно організувати робоче місце, акуратність, точність у роботі, ретельність, наполегливість, уміння обирати найбільш раціональний спосіб виконання завдань тощо. Від спеціалістів з вищою освітою, сучасне виробництво вимагає якостей, пов'язаних насамперед з творчим мисленням, самостійністю у постановці принципово нових завдань, мобільністю, здібністю адаптуватися до безперервної зміни умов праці. Професійно важливі якості представників різних професій тісно пов'язані із специфікою їх діяльності. Діяльність інженерних працівників характеризується такими ознаками як технічна спрямованість, практичний характер цілей і завдань, високий ступінь творчості, тісний зв'язок з наукою, вплив на розвиток суспільно-виробничих

відносин тощо. Акцентуючи увагу на тих чи інших аспектах інженерної діяльності, науковці висувають на передній план ті чи інші професійно важливі якості. Так, Е. Крик, наголошуючи на науково-практичній функції інженерних працівників, виділяє такі якості, як фактичні знання, майстерність, наявність особистої точки зору та постійне намагання до підвищення кваліфікації [2].

Підкреслюючи можливість загальнонаукової підготовки, І. Лузик важливими якостями називає самостійність, ініціативність, відповідальність і працелюбність [3]. Зображуючи ідеальну модель інженера, Г. Мигиренко зупиняє свою увагу на тому, що інженер завтрашнього дня поборник і виразник науково-технічного прогресу, здатний розуміти реалії життя, сприяти їх розвитку, мати переконання і знання, спрямовані у майбутнє [4]. Привертаючи увагу до організаторського аспекту інженерної діяльності, дослідники називають такі якості як контактність, підприємливість та діловитість, комунікабельність, знання та уміння в галузі організації виробництва, економіки, права тощо [5].

Ряд науковців як найважливіші, виділяють дослідницько-творчі якості інженерних працівників, навички самостійного науково-технічного пошуку. В наш час інженерна діяльність все більш перетворюється на соціально-інженерну. Така ситуація вимагає також певних якостей. Серед важливих соціальних якостей називаються такі, котрі сприяють швидкому пристосуванню до будь-яких змін, гнучкість, здатність працювати більш, ніж в одній професійній позиції, здібність накопичувати досвід в декількох галузях та переміщуватися із однієї в іншу.

Автор статті досліджував професійні інтереси та професійно важливі якості студентів Вінницького державного технічного університету. Для дослідження застосовувалась методика, яка отримала назву «Групова оцінка особистості». В результаті статистичної обробки опитувальних листів, в яких респонденти відповідали на запитання «Якими професійно важливими якостями повинен володіти інженер-машинобудівник», виявилось «ядро» основних професійно важливих якостей. Визначився своєрідний ідеальний образ інженера машинобудівного профілю. Загальна картина якостей, за певними характеристиками інженерної діяльності набула такого вигляду:

— якості, котрі характеризують ставлення до роботи відповідальність, уважність, працьовитість, наполегливість, працелюбність;

— якості, котрі характеризують загальний стиль людської поведінки і діяльності: цілеспрямованість, комунікабельність, дисциплінованість, тактовність, уміння контролювати себе;

— знання: технічні, спеціальні, організаційні, психологічні, соціально-політичні, загальнокультурні;

— якості розуму: гнучкість, інтелектуальність, аналітичність, кмітливість, гострота;

— якості, котрі мають відношення до інженерно-організаційної діяльності: організаційні здібності, уміння планувати роботу, досвід у роботі, уміння читати креслення, уміння приймати рішення, уміння користуватись науково-технічною та довідковою літературою;

— якості, котрі мають відношення до адміністративно організаційної діяльності: уміння керувати людьми, уміння розуміти інших людей, знання колективу, уміння створювати доброзичливу атмосферу в колективі, твердість;

— якості, котрі характеризують ставлення до себе: самокритичність, самоповага, вимогливість.

Також за допомогою методів спостереження та анкетування автором вивчались професійні інтереси студентів-машинобудівників, на основі розроблених критеріїв (стійкість, усвідомлення, дійовість) встановлювались їх рівні. В результаті кореляційного аналізу встановлений зв'язок між рівнем розвитку професійних інтересів і максимальним наближенням особистості до ідеальної характеристики професійно важливих якостей.

Отже, формуванню спеціалістів з високим професійним рівнем сприяє розвиток професійних інтересів та особистісних професійно важливих якостей, які знаходяться у взаємозв'язку. Чим тіснішим виявляється цей зв'язок, тим більше особистість наближається до ідеального образу спеціаліста.

Література:

1. Беспалько В. П., Татур Ю. Г. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов. — М. : Высш. школа, 1989. — 144с.

2. Крик Э. Введение в инженерное дело / Пер. с англ. — М. : Энергия, 1970. — 175 с.

3. Лузик Э. В. Теория и методика общенаучной подготовки в инженерной высшей школе : Для фак. пед. наук. — К., 1996. — 439 с.

4. Мигиренко Г. С. Педагогика высшей школы. Будущий инженер. / Новосибир. электротехн. ин-т. — Новосибирск, 1992. — 115 с.

5. Психология и педагогика. Учеб. пособие для вузов / Отв. ред. Радугин А. А. — М.: изд-во «Центр», 1996. — 336 с.